

ΜΑΙΑ ΛΥΝΔΕ

Η ιστορία των μελισσών

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
BEST SELLER

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ 35 ΓΛΩΣΣΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

τάο

Περιφέρεια 242, Σιρόνγκ, Σετσουάν, 2098

ΣΑΝ ΥΠΕΡΜΕΓΕΘΗ ΠΟΥΛΙΑ ισορροπούσαμε στα κλαδιά, με έναν πλαστικό κουβά στο ένα χέρι και ένα φτερό ξεσκο-νίσματος στο άλλο.

Σκαρφάλωσα πιο πάνω, σιγά σιγά, όσο πιο προσεκτικά μπορούσα. Δεν έκανα γι' αυτό, δεν ήμουν σαν τις περισσότερες γυναίκες στην ομάδα, συχνά οι κινήσεις μου παραήταν αδέξιες. Δεν είχα τις λεπτεπίλεπτες και ακριβείς κινήσεις που χρειαζόταν. Δεν ήμουν φτιαγμένη γι' αυτό, αλλά παρ' όλα αυτά έπρεπε να είμαι εδώ, κάθε μέρα, δώδεκα ώρες τη μέρα.

Τα δέντρα μετρούσαν μια ολόκληρη ζωή. Τα κλαδιά τους ήταν εύθραυστα σαν λεπτό γυαλί, και έτριζαν κάτω απ' τα πόδια μας. Γύρισα προσεκτικά, δεν έπρεπε να κάνω ζημιά στο δέντρο. Ανέβασα το δεξί πόδι σ' ένα κλαδί ακόμα πιο ψηλά, και μετά σήκωσα με προσοχή και το αριστερό. Στο τέλος έβρισκα μια ασφαλή στάση για να δουλέψω –άβολη, αλλά σταθερή. Από εδώ μπορούσα να φτάσω τα λουλούδια πάνω πάνω.

Το μικρό πλαστικό κουβαδάκι ήταν γεμάτο με το ανάλαφρο χρυσάφι της γύρης, που ζύγιζαν με ακρίβεια και μας μοίραζαν το πρωί που πιάναμε δουλειά, την ίδια ποσότητα σε καθεμιά. Με απαλές κινήσεις προσπάθησα να βγάλω απειροελάχιστες ποσότητες από το δοχείο και να τις μοιράσω στα δέντρα. Κάθε λουλούδι έπρεπε να πασπαλιστεί με το μικροσκοπικό πινέλο από φτερά κότας, που είχε εκτραφεί ειδικά γι' αυτόν τον σκοπό. Κανένα συνθετικό φτερό δεν ήταν τόσο αποτελεσματικό όσο αυτό. Είχε δοκιμαστεί ξανά και ξανά, επειδή είχαμε άφθονο χρόνο –στη δική μου περιοχή, η παράδοση αυτή κρατούσε πάνω από εκατό χρόνια. Οι μέλισσες είχαν εξαφανιστεί τη δεκαετία του '80, πολύ πριν από την Κατάρρευση· τα φυτοφάρμακα τις αφάνισαν όλες. Μερικά χρόνια αργότερα, όταν δεν ψέκαζαν πια με φυτοφάρμακα, οι μέλισσες ξαναγύρισαν, αλλά τότε είχε ήδη αρχίσει για τα καλά η επικονίαση με το χέρι. Τα αποτελέσματα ήταν καλύτερα, παρόλο που απαιτούνταν τεράστιος αριθμός ανθρώπων, πάρα πολλά χέρια. Και μετά, όταν ήρθε η Κατάρρευση, η περιφέρειά μου είχε ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Είχε αποδώσει το γεγονός ότι ρύπαινε πιο πολύ απ' όλες τις άλλες. Επειδή η χώρα μας ήταν πρωτοπόρος στη ρύπανση, έγινε αργότερα πρωτοπόρος στην επικονίαση με το χέρι. Αυτό το παράδοξο μας είχε σώσει.

Τεντώθηκα όσο πιο πολύ μπορούσα, αλλά και πάλι δεν μπόρεσα να φτάσω το λουλούδι στην κορυφή. Ήμουν έτοιμη να τα παρατήσω, αλλά ήξερα ότι θα τιμωρηθώ, έτσι προσπάθησα ακόμα μία φορά. Αν ξοδεύαμε τη γύρη πιο γρήγορα απ' όσο έπρεπε, μας έκαναν περικοπές στον μισθό. Και αν πάλι ξοδεύαμε λιγότερη, πάλι μας έκαναν περικοπές. Το αποτέλεσμα της δουλειάς μας δεν φαινόταν από την αρχή. Όταν στο τέλος της μέρας κατεβαίναμε από τα δέντρα, δεν υπήρχε άλλη απόδειξη της προσπάθειάς μας, πέρα από κόκ-

κινους σταυρούς από κιμωλία πάνω στους κορμούς, ιδανικά σαράντα τη μέρα. Μόνο το φθινόπωρο, που τα δέντρα ήταν φορτωμένα με φρούτα, φαινόταν πού είχε γίνει καλή δουλειά. Όμως τότε είχαμε πια ξεχάσει ποιος είχε πασπαλίσει ποιο δέντρο.

Σήμερα μου είχαν δώσει τον Αγρό αρ. 748. Πόσοι ήταν άραγε; Δεν το ήξερα. Η ομάδα μου ήταν μια από τις εκατοντάδες ομάδες. Με τις μπεζ φόρμες εργασίας φαινόμασταν ομοιόμορφοι σαν τα δέντρα. Και ήμασταν κολλητά ο ένας στον άλλο σαν τα άνθη τους. Ποτέ μόνες μας, πάντα σαν σμήνος, πάνω στα δέντρα ή κάτω στο μονοπάτι, κατά μήκος των αυλακιών που άφηναν οι ρόδες, περπατώντας από το ένα χωράφι στο επόμενο. Μόνο στους τέσσερις τοίχους των μικρών μας διαμερισμάτων μπορούσαμε να είμαστε μόνες μας για λίγες ώρες το εικοσιτετράωρο, που περνούσαν χωρίς να το καταλάβεις. Διαφορετικά όλη η ζωή ήταν έξω.

Παντού σιωπή. Όταν δουλεύαμε, δεν επιτρεπόταν να μιλάμε μεταξύ μας. Το μόνο που ακουγόταν ήταν οι προσεκτικές μας κινήσεις ανάμεσα στα δέντρα, ένας ανεπαίσθητος βήχας, ένα λαχάνιασμα, τα ρούχα της δουλειάς που τρίβονταν πάνω στους κορμούς των δέντρων. Και κάπου κάπου ο ήχος που όλες μας είχαμε μάθει να μισούμε: ένα κλαδί που έτριζε, ή, ακόμα χειρότερα, που έσπαγε. Ένα σπασμένο κλαδί σήμαινε λιγότερα φρούτα και έναν επιπλέον λόγο για περικοπές στον μισθό. Πέρα από αυτό, ακουγόταν μόνο ο αέρας καθώς περνούσε ανάμεσα στα κλαδιά, χάιδευε τα άνθη ή θρούιζε στο χορτάρι.

Από το δάσος φυσούσε νοτιάς. Ήταν σκοτεινό και άγριο, πλάι στα λευκάνθιστα οπωροφόρα δέντρα, που ακόμα δεν είχαν φύλλα· όμως σε μερικές εβδομάδες το δάσος ολόκληρο θα είχε γίνει ένας θαλερός, καταπράσινος τοίχος. Ποτέ δεν πηγαίναμε εκεί, δεν είχαμε καμιά δουλειά εκεί μέσα. Μα

πρόσφατα ακούγονταν φήμες ότι θα το εκχέρσωναν και ότι όλη η περιοχή θα γινόταν καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

Μια μύγα ήρθε βουίζοντας από το δάσος, πράγμα σπάνιο. Είχα αρκετές μέρες να δω πουλί –και αυτά είχαν λιγοστέψει. Κυνηγούσαν τα λιγοστά έντομα που μπορούσαν να βρουν, και πεινούσαν, όπως και ο υπόλοιπος κόσμος.

Την ησυχία έσπασε ένας στριγκός ήχος. Ήταν το σφύριγμα από το παράπηγμα της διεύθυνσης, που σήμανε το δεύτερο και τελευταίο διάλειμμα της ημέρας. Μεμιάς ένιωσα πόσο στεγνός ήταν ο λαιμός μου.

Σαν άμορφη μάζα όλες οι εργατρίες βαλθήκαμε να κατεβαίνουμε από τα δέντρα. Οι συναδέλφισσές μου σιγοκουβέντιαζαν· σαν να πατούσαν διακόπτη, τη στιγμή κιόλας που ήξεραν ότι τους επιτρεπόταν, έβαζαν μπρος την ακατάσχετη φλυαρία τους.

Εγώ δεν μιλούσα, ήμουν συγκεντρωμένη στο να κατέβω σιγά σιγά, μην τυχόν και σπάσω κανένα κλαδί. Τα κατάφερα. Τύχη βουνό. Ήμουν αδέξια και ατσούμπαλη, και δούλευα εδώ αρκετό καιρό για να ξέρω ότι ποτέ δεν θα έκανα γι' αυτή τη δουλειά.

Στα ριζά του δέντρου βρισκόταν το καταχτυπημένο μεταλλικό παγουράκι. Το σήκωσα και άρχισα να πίνω άπληστα. Το νερό ήταν χλιαρό, είχε γεύση αλουμινίου, και γι' αυτό ήπια λιγότερο απ' όσο είχα ανάγκη.

Δύο ασπροντυμένοι νεαροί από τη μονάδα σίτισης μας μείρασαν στα γρήγορα επαναχρησιμοποιούμενα δοχεία με το δεύτερο γεύμα της μέρας. Κάθισα μόνη μου, έγειρα την πλάτη στον κορμό του δέντρου και άνοιξα το δικό μου. Το ρύζι σήμερα ήταν ανάμεικτο με καλαμπόκι. Πήρα μια μπουκιά. Όπως πάντα, ήταν λίγο πιο αλμυρό, καρυκευμένο με συνθετικό τσίλι και σόγια. Κρέας είχα καιρό να φάω. Οι ζωικές τροφές απαιτούσαν τεράστιες εκτάσεις καλλιεργήσιμης γης.

Και πολλές από τις παραδοσιακές ζωικές τροφές χρειάζονταν κι αυτές επικονίαση. Τα ζώα δεν άξιζαν τέτοιο ζόρι.

Το δοχείο άδειασε πριν καλά καλά χορτάσω. Σηκώθηκα και το ξανάβαλα πίσω στο καλάθι με τα δοχεία. Ένωθα ένα μυρμήγκιασμα σε όλο μου το σώμα, δεν μπορούσα να ηρεμήσω. Τα πόδια μου είχαν μουδιάσει από την κούραση και τη συνεχόμενη ίδια και απαράλλαχτη στάση πάνω στα δέντρα. Έτρεξα λίγο επί τόπου.

Όμως δεν με βοήθησε. Έριξα μια γρήγορη ματιά πίσω μου. Κανείς από τη διεύθυνση δεν με κοιτούσε. Εάπλωσα αμέσως κάτω στο χώμα, έπρεπε οπωσδήποτε να τεντώσω την πονεμένη μου πλάτη.

Έκλεισα για λίγο τα μάτια. Προσπάθησα να αποδιώξω τις φωνές των άλλων γυναικών της ομάδας μου, αλλά αντ' αυτού άκουγα την αδιάκοπη φλυαρία τους πότε να φουντώνει και πότε να κοπάζει. Πού οφειλόταν αυτή η ανάγκη να μιλάνε όλες μαζί; Το έκαναν ήδη από τότε που ήταν μικρά κορίτσια. Ώρες ολόκληρες με ομαδικές συζητήσεις, όπου το θέμα ήταν πάντα ό,τι πιο τετριμμένο μπορούσες να φανταστείς, και η συζήτηση δεν έφτανε ποτέ σε βάθος, παρά μόνο όταν το πρόσωπο για το οποίο μιλούσες δεν ήταν παρόν.

Από την άλλη, εγώ προτιμούσα να κουβεντιάζω τετ α τετ ή και να μένω μόνο με τη συντροφιά του εαυτού μου. Στη δουλειά συνήθως προτιμούσα την τελευταία. Και στο σπίτι είχα τον άντρα μου, τον Κουάν. Βέβαια δεν ήταν τόσο οι πολύωρες συζητήσεις που μας ένωναν. Ο Κουάν ενδιαφερόταν για το εδώ και το τώρα, ήταν συγκεκριμένος, δεν λαχταρούσε να μάθει κι άλλα, κάτι παραπάνω. Όμως στην αγκαλιά του έβρισκα γαλήνη. Εξάλλου είχαμε και τον Γουέι-Γουέν, τον τρίχρονο γιο μας. Γι' αυτόν μπορούσαμε να μιλάμε.

Ενώ η φλυαρία με είχε σχεδόν νανουρίσει, σταμάτησε απότομα. Όλοι σώπασαν.

Ανασηκώθηκα. Οι άλλες είχαν τα κεφάλια στραμμένα στον δρόμο.

Το τσούρμο κατέβαινε το μονοπάτι που είχαν χαράξει οι αυλακιές και ερχόταν προς το μέρος μας.

Δεν ήταν πάνω από οκτώ χρονών, γνώριζα πολλά από το σχολείο του Γουέι-Γουέν. Φορούσαν όλα πανομοιότυπα ρούχα, τις ίδιες συνθετικές, μπεζ στολές που φορούσαμε κι εμείς, και περπατούσαν προς το μέρος μας όσο γρήγορα μπορούσαν τα κοντά ποδαράκια τους. Δύο ενήλικες τα συνόδευαν. Ένας μπροστά και ένας πίσω. Οι δυο τους είχαν διαπεραστική φωνή και συνέχεια έβαζαν τα παιδιά στη θέση τους. Όμως δεν τα μάλωναν, παρά τους έδιναν οδηγίες με ζεστασιά και συμπόνια αφού, παρόλο που τα παιδιά δεν καταλάβαιναν απόλυτα πού πήγαιναν, οι μεγάλοι το ήξεραν.

Τα παιδιά προχωρούσαν πιασμένα χέρι χέρι, αταίριαστα ζευγάρια, τα ψηλά μαζί με τα κοντά, τα μεγάλα πρόσεχαν τα μικρά. Βάδιζαν χωρίς τάξη, ανοργάνωτα, αλλά κρατιόνταν σφιχτά από το χέρι, σαν να ήταν κολλημένα μεταξύ τους. Ίσως τους είχαν δώσει αυστηρές διαταγές να μην αφήσουν επ' ουδενί το ένα το άλλο.

Τα βλέμματά τους ήταν στραμμένα σε μας, στα δέντρα. Γεμάτα περιέργεια, κάποια έσφιγγαν τα μάτια, έγερναν λοξά το κεφάλι, σαν να έρχονταν εδώ για πρώτη φορά. παρόλο που όλα είχαν μεγαλώσει σ' αυτή την περιφέρεια, και δεν γνώριζαν άλλη φύση πέρα από τις ατέλειωτες σειρές των οπωροφόρων δέντρων με φόντο τη σκοτεινιά του κατάφυτου δάσους στον νότο. Ένα μικροκαμωμένο κορίτσι με παρατηρούσε για ώρα με μάτια διάπλατα, κοντά κοντά το ένα στο άλλο. Ανοιγόκλεισε μια δυο φορές τα μάτια, και μετά φτερίστηκε με δύναμη. Κρατούσε από το χέρι ένα λιγνό αγораκι. Εκείνο χασμουρήθηκε δυνατά, χωρίς να νοιάζεται για τους γύρω και χωρίς να βάλει το ελεύθερο χέρι

του στο στόμα μιας και δεν του πέρασε καν από το μυαλό ότι το στόμα του έχασκε ορθάνοιχτο σαν μια τεράστια τρύπα. Δεν χασμουριόταν από βαρεμάρα, ήταν πολύ μικρός γι' αυτό. Ίσως τον είχε εξαντλήσει η έλλειψη φαγητού. Ένα ψηλό, λεπτό κορίτσι κρατούσε ένα αγοράκι από το χέρι. Εκείνο ανάσαινε βαριά με ανοιχτό το στόμα, μάλλον ήταν βουλωμένη η μύτη του. Το ψηλό κορίτσι τον έσερνε πίσω του, ενώ είχε το πρόσωπό της γυρισμένο προς τον ήλιο, μισόκλεισε τα μάτια και ζάρωσε τη μύτη της, αλλά κρατούσε το κεφάλι στην ίδια θέση, θαρρείς για να πάρει χρώμα ή να αντλήσει πάλι δυνάμεις.

Έρχονταν κάθε άνοιξη, τα καινούρια παιδιά. Όμως ήταν ανέκαθεν τόσο μικρά; Μήπως άρχιζαν να τα στέλνουν πιο μικρά;

Όχι, ήταν γύρω στα οκτώ. Όπως πάντα. Μόλις είχαν τελειώσει το σχολείο. Σχολείο, τρόπος του λέγειν... Εντάξει, μάθαιναν τους αριθμούς και μερικά γραπτά σημεία, αλλά πέρα απ' αυτά το σχολείο δεν ήταν παρά μια μορφή ελεγχόμενης φύλαξης. Φύλαξης και προετοιμασίας για τη ζωή στα χωράφια. Τα παιδιά μάθαιναν να κάθονται ώρες ολόκληρες χωρίς να βγάζουν άχνα. Καθίστε ήσυχα. Μη μιλάτε καθόλου, έτσι μπράβο. Και εκπαιδεύονταν να έχουν επιδεξιότητα στα δάχτυλα. Έπλεκαν χαλιά από τριών χρονών. Τα δαχτυλάκια τους ήταν ό,τι έπρεπε για τη δημιουργία περίπλοκων σχεδίων όπως και για τη δουλειά στα χωράφια.

Τα παιδιά μας προσπέρασαν, έστρεψαν το βλέμμα ευθεία μπροστά σε άλλα δέντρα και συνέχισαν τον δρόμο τους για κάποιο άλλο χωράφι. Το φαφούτικο αγόρι παραλίγο να σκοντάψει, αλλά το ψηλό κορίτσι τον κρατούσε τόσο γερά που δεν έπεσε.

Τα παιδιά χάθηκαν σιγά σιγά στην πλαγιά μέσα στα δέντρα.

«Πού τα πάνε;» ρώτησε μια γυναίκα από την ομάδα μου.

«Σίγουρα στο 49 ή στο 50», είπε μια άλλη. «Δεν έχουν ξεκινήσει ακόμα εκεί.»

Το στομάχι μου σφίχτηκε. Δεν είχε σημασία πού ακριβώς τα πήγαιναν, σε ποιο χωράφι. Σημασία είχε τι θα έκαναν...

Ακούστηκε για δεύτερη φορά το σφύριγμα. Σκαρφαλώσαμε και πάλι στα δέντρα, εγώ ανέβαινα αργά αργά, όμως η καρδιά μου χτυπούσε σαν τρελή. Διότι τα παιδιά δεν ήταν πιο μικρά. Ήταν ο Γουέι-Γουέν... Σε πέντε χρόνια θα γινόταν οκτώ. Σε μόλις πέντε χρόνια θα ερχόταν η σειρά του. Τα εργατικά χέρια του άξιζαν πολύ περισσότερο εδώ απ' οπουδήποτε αλλού. Τα μικρά δαχτυλάκια ήταν ήδη κατάλληλα εκπαιδευμένα γι' αυτή τη δουλειά.

Οκτάχρονα παιδιά στα χωράφια, μέρα τη μέρα, κορμάκια κοκαλωμένα στα δέντρα. Ούτε καν παιδικά χρόνια δεν είχαν δικαίωμα να ζήσουν, όπως έζησα εγώ και οι συνομηλίκοί μου που πήγαμε σχολείο μέχρι τα δεκαπέντε μας.

Δεν ήταν ζωή αυτή.

Τα χέρια μου έτρεμαν όταν σήκωσα το πλαστικό δοχείο με την πολύτιμη σκόνη. Έπρεπε όλοι μας να δουλεύουμε για να τρεφόμαστε, έτσι έλεγαν, για να παράγουμε την τροφή που θα τρώγαμε. Όλοι έπρεπε να συνεισφέρουν, ακόμα και τα παιδιά. Γιατί τι να την κάνεις τη μόρφωση όταν οι αποθήκες σιτηρών αδειάζουν συνεχώς; Όταν οι μερίδες γίνονται όλο και πιο μικρές κάθε μήνα; Όταν αναγκάζεσαι το βράδυ να πας για ύπνο πεινασμένη;

Γύρισα το κεφάλι για να φτάσω τα λουλούδια πίσω μου, αλλά αυτή τη φορά η κίνησή μου παραήταν απότομη. Το σώμα μου βρήκε σ' ένα κλαδί που δεν είχα προσέξει, έχασα ξαφνικά την ισορροπία μου και έγειρα με όλο μου το βάρος προς την άλλη μεριά για να το ξαναφτάσω.

Και τότε έγινε το κακό. Ο ξερός ήχος που όλες μας μι-
σούσαμε. Ο ήχος ενός κλαδιού που σπάει.

Η επόπτρια έσπευσε αμέσως. Κοίταξε το δέντρο ως την
κορυφή, υπολόγισε τη ζημιά χωρίς να πει τίποτα. Έγραφε
βιαστικά κάτι στο σημειωματάριό της και έφυγε ξανά.

Το κλαδί δεν ήταν ούτε μακρύ ούτε χοντρό, αλλά και
πάλι ήξερα ότι θα έκανε φτερά το περίσσευμα ενός ολόκλη-
ρου μήνα· τα χρήματα που έβαζα στον κουμπαρά μέσα στο
ψυγείο, όπου κρύβουμε κάθε γιουάν που μας περίσσευε.

Πήρα βαθιά ανάσα. Δεν μπορούσα να το σκέφτομαι. Έ-
πρεπε να συνεχίσω. Να σηκώσω το χέρι, να βουτήξω το πινέ-
λο στη γύρη, να το περάσω προσεκτικά πάνω απ' τα λου-
λούδια και να τα χαϊδέψω σαν να ήμουν μέλισσα.

Απέφυγα να κοιτάξω το ρολόι. Ήξερα ότι δεν θα βοη-
θούσε. Ήξερα μόνο ότι κάθε λουλούδι που άλειφα με το πι-
νέλο έφερνε πιο κοντά το βράδυ, τη μοναδική ώρα που είχα
κάθε μέρα με το παιδί μου. Αυτή η μία ώρα ήταν όλα όσα
είχαμε· και όσο κρατούσε, ίσως μπορούσα να κάνω κάτι ξε-
χωριστό. Να σπείρω έναν σπόρο που θα του έδινε την ευκαι-
ρία που δεν είχα ποτέ εγώ.

Γουίλιαμ

Μέριβιλ, Χέρτφορντσαϊρ, Αγγλία, 1852

ΟΛΑ ΤΡΙΓΥΡΩ ΜΟΥ ΗΤΑΝ ΚΙΤΡΙΝΑ, απόλυτα κίτρινα, το χρώμα ήταν από πάνω, από κάτω, γύρω μου, και με τύφλωνε. Αυτό το κίτρινο δεν ήταν στη φαντασία μου, ήταν πραγματικό, και οφειλόταν στην ταπετσαρία μπροκάρ που είχε τοποθετηθεί στους τοίχους με εντολή της συζύγου μου, της Τίλντα, όταν μετακομίσαμε εδώ πριν από μερικά χρόνια. Τότε δεν μας έλειπε τίποτα. Το μαγαζάκι μου με τους σπόρους στον κεντρικό δρόμο του Μέριβιλ πήγαινε μια χαρά. Ήμουν γεμάτος ενθουσιασμό και πίστευα ακόμα ότι θα μπορούσα να συνδυάσω το μαγαζί μου με αυτό που είχε πράγματι σημασία για μένα: τις σπουδές μου στις φυσικές επιστήμες. Όμως πήγαινε πολύς καιρός από τότε, ήταν πολύ πριν αποκτήσουμε τόσες κόρες, και κυρίως πριν από την τελευταία κουβέντα που είχα με τον καθηγητή Ραμ.

Αν ήξερα τι μελάδες θα μου προξενούσε αυτή η κίτρινη ταπετσαρία, δεν θα είχα συμφωνήσει ποτέ να τη βάλουμε. Διότι το αναθεματισμένο κίτρινο χρώμα δεν έμενε στην ταπετσαρία, παρά ήταν παντού είτε έκλεινα τα μάτια είτε τα

κρατούσα ανοιχτά. Με ακολουθούσε στον ύπνο και δεν με άφηνε ποτέ να δραπετεύσω, λες και η αρρώστια ήταν εκείνη. Το βάσανό μου δεν είχε διαγνωστεί, αλλά είχε πολλά ονόματα: θλίψη, κατάθλιψη, μελαγχολία. Ωστόσο, κανένας από τον περίγυρό μου δεν τολμούσε να προφέρει αυτές τις λέξεις. Ο οικογενειακός γιατρός μας έλεγε ότι δεν είχε ιδέα. Πετούσε συνεχώς ιατρικούς όρους στα λατινικά, για δυσκρασία, διαταραχές στα σωματικά μου υγρά, αυξημένη ποσότητα μαύρης χολής. Στις αρχές, που έμεινα κλινήρης, είχε δοκιμάσει αφαίμαξη και μετά μου έδωσε καθαρτικά, που με έκαναν ανήμπορο βρέφος. Προφανώς δεν τολμούσε πια να προτείνει κάτι άλλο. Μάλλον είχε εγκαταλείψει κάθε είδους θεραπεία και απλώς κουνούσε το κεφάλι κάθε φορά που η Τίλντα έφερνε το θέμα προς συζήτηση, και, όταν διαμαρτυρόταν, της μιλούσε ψιθυριστά. Κάπου κάπου έπιανα καμιά λέξη, όπως «πολύ αδύναμος, δεν θα το αντέξει, καμιά βελτίωση». Τελευταία, ερχόταν όλο και πιο σπάνια, αλλά αυτό μάλλον είχε να κάνει με το γεγονός ότι, κατά πως φαινόταν, θα έμενα πλέον για πάντα αλυσοδεμένος στο κρεβάτι.

Ήταν απόγευμα, το σπίτι στο ισόγειο έσφυζε από ζωή, η φασαρία των κοριτσιών από τα δωμάτια κάτω πλημμύριζε τα αυτιά μου, σαν μυρωδιές φαγητών, που τρυπώνουν μέσα από τις χαραμάδες των πατωμάτων και τους τοίχους. Διέκρινα τη φωνή της Δωροθέας, της μικρομέγαλης δωδεκάχρονης, που διάβαζε δυνατά από τη Βίβλο, κομπιάζοντας και με στόμφο συνάμα, αλλά τα λόγια έχαναν τον δρόμο τους και δεν έφταναν σε μένα, μιας και γενικά ο λόγος του Θεού μάλλον δεν με άγγιζε πια. Πότε πότε ακουγόταν διαπεραστική η λεπτή φωνούλα της μικρής Τζορτζιάννα και η Τίλντα της έκανε αυστηρά νόημα να σωπάσει. Σύντομα η ανάγνωση της Δωροθέας τελείωσε, και συνέχισαν οι άλλες. Η Μάρθα, η Ο-

λίβια, η Ελίζαμπεθ, η Καρολάιν. Ποια μιλούσε κάθε στιγμή; Δεν τις ξεχώριζα πια τη μια από την άλλη.

Κάποια γέλασε, ένα μικρό γελάκι, και αντήχησε πάλι μέσα μου το γέλιο του Ραμ, το γέλιο που είχε τελειώσει τη συζήτησή μας μια για πάντα, σαν καμτσικιά με τη ζώνη στη ράχη.

Μετά είπε κάτι ο Έντμουντ. Η φωνή του είχε βαθύνει κάπως, ήταν πιο συρτή, δεν είχε μείνει πια τίποτα παιδικό. Ήταν δεκάξι χρονών, πρωτότοκος και μοναχογιός. Πιανόμουν απ' τη φωνή του σαν τον πνιγμένο, ήθελα τόσο να ξεχωρίσω τα λόγια του, να τον έχω εδώ κοντά μου· ίσως αυτός να ήταν ο μόνος που θα μπορούσε να με ενθαρρύνει και να μου δώσει δύναμη να ξανασηκωθώ από το κρεβάτι. Αλλά δεν ερχόταν ποτέ, και δεν ήξερα γιατί.

Από την κουζίνα ακούστηκε θόρυβος κατσαρολικών. Οι ετοιμασίες του φαγητού μου άνοιξαν την όρεξη. Ένιωσα ένα σφιξίμο και κουλουριάστηκα σαν έμβρυο.

Κοίταξα γύρω μου. Μια ανέγγιχτη φέτα ψωμί και ένα ξεραμένο κομμάτι καπνιστό ζαμπόν ήταν σε ένα πιάτο δίπλα σε ένα μισοάδειο ποτήρι νερό. Από πότε είχα να φάω; Πότε ήπια τελευταία φορά;

Ανασηκώθηκα και έπιασα το ποτήρι, άφησα το νερό να τρέξει στο στόμα και τον λαιμό μου, να ξεπλύνει τη γεύση των γηρατειών. Το αλμυρό χοιρινό ήταν αφύ όταν το έβαλα στο στόμα, το ψωμί μαύρο, με γεμάτη γεύση, και το στομάχι μου δέχτηκε το φαγητό, δόξα τω Θεώ, χωρίς πρόβλημα.

Όμως δεν κατάφερα να βρω μια βολική στάση στο κρεβάτι, η πλάτη μου ήταν μια τεράστια πληγή από την κατάκλιση, και το δέρμα στους γοφούς μου είχε λεπτύνει πολύ επειδή ξάπλωνα στο πλάι.

Τα πόδια μου ήταν ανήσυχα, ένιωθα ένα μυρμήγκιασμα.

Ξαφνικά στο σπίτι είχε απλωθεί σιωπή. Άραγε είχαν φύγει όλοι;

Δεν ακουγόταν τίποτα, πέρα από το τριζοβόλημα του κάρβουνου που σιγόκαιγε στο τζάκι.

Και ξαφνικά, άκουσα τραγούδι. Καθαρές, γάργαρες φωνές από τον κήπο.

Hark the herald angels sing

Glory to the newborn King¹

Άραγε πλησίαζαν Χριστούγεννα;

Τα τελευταία χρόνια, τις μέρες της Δεύτερης Έλευσης διάφορες χορωδίες της περιοχής είχαν αρχίσει να πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι και να ψέλνουν, όχι για λεφτά ή για δώρα, αλλά, κατά το χριστουγεννιάτικο έθιμο, απλώς και μόνο για να δώσουν χαρά στον πλησίον τους. Κάποτε το έβρισκα όμορφο, και αυτές οι μικρές «παραστάσεις» άναβαν μέσα μου ένα φως που νόμιζα ότι είχε σβήσει από καιρό. Όμως ένοιωθα σαν να είχαν περάσει αιώνες από τότε.

Οι χαρωπές φωνές ξεχύνονταν προς το μέρος μου σαν πάγος που έλιωνε.

Peace on earth and mercy child²

God and sinners reconciled

Ακούμπησα τα πόδια στο πάτωμα, το ένωσα σκληρό κάτω από τα πέλματά μου. Ξαφνικά είχα γίνει βρέφος, νεογέννητο, που τα πόδια του ακόμα δεν ήταν συνηθισμένα να πατάνε κάπου, αλλά ήταν φτιαγμένα για να χορεύουν στις μύτες. Έτσι θυμόμουν τα πόδια του Έντμουντ, λυγισμένα, με τον ταρσό ψηλά και το δέρμα απαλό πάνω κάτω. Μπορούσα

¹ Σ.τ.Μ.: Ακούστε τους αγγέλους-κήρυκες να ψέλνουν, δόξα στον νεογέννητο βασιλιά! (Αγγλικά στο πρωτότυπο.) Στίχοι από το χριστουγεννιάτικο τραγούδι “Hark! The Herald Angels Sing”.

² Σ.τ.Μ.: Ειρήνη στη Γη, υιέ του ελέους, ο Θεός και οι αμαρτωλοί συμφιλιώθηκαν. (Αγγλικά στο πρωτότυπο.) Ό.π.

να τα κρατάω στα χέρια μου ώρες, απλώς και μόνο να τα βλέπω και να τα ψηλαφίζω, όχι μόνο τα πόδια, αλλά ολόκληρο το μωρό, έτσι όπως κάνει κάποιος με το πρώτο του παιδί, και μετά σκέφτηκα ότι κάποτε θα ήμουν τελείως διαφορετικός μαζί του, θα είμαι αλλιώςτικός για σένα, τελείως διαφορετικός απ' αυτό που ήταν ο πατέρας μου για μένα. Στεκόμουν λοιπόν με το παιδί αγκαλιά, μέχρι που η Τίλντα μου το άρπαξε με τη δικαιολογία ότι θέλει να το θηλάσει ή να το αλλάξει.

Με τα βρεφικά μου πόδια κινήθηκα αργά αργά προς το παράθυρο. Κάθε βήμα με πονούσε. Ο κήπος φανερώθηκε μπροστά μου, και τότε τις είδα.

Όλες, και τις επτά, γιατί δεν ήταν κάποια ξένη χορωδία από το χωριό, ήταν οι ίδιες μου οι κόρες.

Οι τέσσερις πιο ψηλές πίσω, οι τρεις πιο κοντές μπροστά, ντυμένες με τα σκούρα χειμωνιάτικα ρούχα τους, τα μάλλινα παλτά, που τους έπεφταν στενά, κοντά ή υπερβολικά μεγάλα, και με όλο και περισσότερα μπαλώματα, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούσαν με φτηνά κορδελάκια και παράταιρες τσέπες να κρύψουν πόσο φθαρμένα ήταν. Καφετιές, σκούρες μπλε ή μαύρες μάλλινες σκούφιες με άσπρες μπορντούρες πλαισίωσαν τα χλωμά από τον χειμώνα μακρόστενα πρόσωπά τους. Το τραγούδι τους μεταμορφωνόταν σε λευκή ανάσα στον αέρα μπροστά τους.

Είχαν αδυνατίσει πάρα πολύ όλες τους.

Τα χνάρια στο πυκνό χιόνι έδειχναν πού είχαν πατήσει. Πρέπει να είχαν βουλιάξει μέχρι ψηλά στους μηρούς και σίγουρα είχαν γίνει μούσκεμα. Ένιωθα κυριολεκτικά τις βρεγμένες μάλλινες κάλτσες πάνω στο γυμνό δέρμα και την παγωνιά που σκαρφάλωνε από το χώμα και διαπερνούσε τις λεπτές σόλες των παπουτσιών –καμιά δεν είχε άλλο ζευγάρι μπότες, πέρα από αυτό το ένα.

Πλησίασα περισσότερο στο παράθυρο, περίμενα να δω και άλλους στον κήπο, ένα κοινό για τη χορωδία, την Τίλντα ή ίσως κάποιους γείτονες, αλλά ο κήπος ήταν άδειος. Οι κόρες μου δεν τραγουδούσαν για κάποιον άλλον. Τραγουδούσαν για μένα.

Light and life to all he brings

Risen with healing in his wings³

Τα βλέμματα όλων ήταν στραμμένα στο παράθυρό μου, αλλά ακόμα δεν με είχαν προσέξει. Στεκόμουν στη σκιά και ο ήλιος έλαμπε στο τζάμι, έτσι το μόνο που έβλεπαν μάλλον δεν ήταν άλλο από το καθρέφτισμα του ουρανού και των δέντρων.

Born to raise the sons of earth

Born to give them second birth⁴

Έκανα ένα βήμα πιο κοντά.

Η δεκατετράχρονη Σάρλοτ, η μεγάλη μου κόρη, στεκόταν έξω έξω. Έψελνε με όλο της το είναι, το στήθος της ανεβοκατέβαινε με τον ρυθμό της μουσικής. Ίσως και να είχε σκαρώσει μόνη της το όλο σκηνικό. Ανέκαθεν τραγουδούσε, είχε περάσει τα παιδικά της χρόνια σιγοτραγουδώντας, σκυμμένη πάνω απ' τα σχολικά βιβλία ή τα άπλυτα πιάτα, μουρμουρίζοντας μελωδικά, λες και οι χαμηλόφωνες νότες ήταν ένα με τις κινήσεις της.

Αυτή με πρόσεξε πρώτη. Το πρόσωπό της φωτίστηκε. Σκούνησε τη Δωροθέα, τη μικρομέγαλη δωδεκάχρονη, που έγνεφε στα γρήγορα στην κατά έναν χρόνο μικρότερη Όλιβια, που με τη σειρά της κοίταξε τη δίδυμη αδερφή της, την Ελίζαμπεθ, με μάτια ορθάνοιχτα. Οι δυο τους δεν έμοιαζαν κα-

³ Σ.τ.Μ.: Φως και ζωή σε όλους φέρνει, και σωτηρία πάνω στα φτερά Του. (Αγγλικά στο πρωτότυπο.) Ό.π.

⁴ Σ.τ.Μ.: Γεννήθηκε για να εξυψώσει τους γιους της Γης, γεννήθηκε για να τους χαρίσει μια δεύτερη γέννηση. (Αγγλικά στο πρωτότυπο.) Ό.π.

θόλου μεταξύ τους στην όψη, μόνο στον χαρακτήρα· και οι δυο ήταν πράες και ήρεμες, και συν τοις άλλοις τελείως χαζές –δεν σκάμπαζαν από αριθμούς, όσο και αν προσπαθούσες να τις τους εξηγήσεις. Η αναστάτωση απλώθηκε σιγά σιγά και στην μπροστινή σειρά· με είχαν προσέξει και οι μικρές, η εννιάχρονη Μάρθα τσίμπησε στο μπράτσο την επτάχρονη Καρολάιν, και η Καρολάιν, που πάντα ήταν φιλοθυμωμένη, ίσως επειδή κατά βάθος ήθελε να παραμείνει για πάντα η μικρότερη, έδωσε μια γερή σκουντιά στην Τζορτζιάνα, που πολύ θα ήθελε να είναι μεγαλύτερη από την ηλικία της. Δεν έφτασαν στα ουράνια οι ύμνοι, οι μικρές δεν το επέτρεψαν στον εαυτό τους, όχι ακόμα, μόνο μια ελάχιστη παραφωνία στο τραγούδι φανέρωσε ότι με είχαν δει, αυτή και κάτι αγνά χαμόγελα, όσο τους τα επέτρεπαν τα χείλη καθώς τραγουδούσαν.

Ένωσα έναν παιδιάστικο κόμπο στον λαιμό. Δεν έψελναν καθόλου άσχημα. Τα λεπτά τους πρόσωπα είχαν αναφοκοκκινίσει, τα μάτια τους έλαμπαν. Αυτό το κονσέρτο το είχαν οργανώσει οι κόρες μου για μένα, μόνο για χάρη μου, και τώρα πίστευαν ότι τα κατάφεραν –σήκωσαν τον πατέρα τους απ’ το κρεβάτι. Όταν τελείωναν το τραγούδι τους, θα έπιαναν να ζητωκραυγάζουν σαν τρελές, θα έτρεχαν με ανάλαφρα βήματα, γεμάτες χαρά, στο φρέσκο χιόνι, θα έμπαιναν στο σπίτι και θα μιλούσαν για το δικό τους προσωπικό θαύμα. Τον κάναμε καλά με το τραγούδι, θα έλεγαν και θα πανηγύριζαν. Κάναμε καλά τον μπαμπά με το τραγούδι! Ένας χείμαρρος από ενθουσιώδεις κοριτσίστικες φωνές θα ξεχυνόταν στους διαδρόμους, θα αντιλαλούσε από τους τοίχους: Όπου να ’ναι θα ξαναγυρίσει. Όπου να ’ναι θα ξανάρθει κοντά μας. Του δείξαμε τον Θεό, τον Χριστό –τον Νεογέννητο. *Hark, the herald angels sing, glory to the newborn king.* Τι υπέροχη, πραγματικά φαινή, ιδέα ήταν να του τραγουδήσουμε,

**ΣΕ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΔΙΧΩΣ ΜΕΛΙΣΣΕΣ,
ΘΑ ΕΠΙΒΙΩΝΕ ΑΡΑΓΕ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ;**

Αγγλία, 1852

Ο βιολόγος Γουίλιαμ μελετά έναν νέο τύπο κυψέλης, που μπορεί να αποδειχθεί σανίδα σωτηρίας γι' αυτόν και τα παιδιά του.

Αμερική, 2007

Ο μελισσοκόμος Τζορτζ αντιστέκεται στην εκβιομηχάνιση της παραγωγής και ελπίζει ότι ο γιος του θα συνεχίσει την οικογενειακή παράδοση.

Κίνα, 2098

Σε έναν κόσμο χωρίς μέλισσες, η Τάο πασπαλίζει τα δέντρα με γύρη. Οι αρχές εξαφανίζουν τον γιο της κι εκείνη ξεκινά ένα σκληρό ταξίδι αναζήτησης.

Τρεις εκπληκτικές παράλληλες ιστορίες για το αόρατο νήμα που συνδέει τον κόσμο των ανθρώπων με τον κόσμο των μελισσών.

K ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ
www.klidarithmos.gr

ISBN 978-960-461-964-1

9 789604 619641